

Reportage uit Zimbabwe

'Wij kunnen best zonder de blanke boeren'

5-4-80

De machtswisseling in Rhodesië is een feit, maar radicale hervormingen blijven voorlopig uit. Stakende zwarte arbeiders werden door Mugabe in een bitse toespraak gemaand weer aan het werk te gaan. En de zwarte boeren wachten ongeduldig op de herdistributie van het land. 'Als Mugabe voor oktober niet over de brug is gekomen, verliest hij ons vertrouwen, net als Muzorewa,' waarschuwt een van hen. Een reportage door Gerard Jacobs.

„Land is het eigendom van het hele volk. Je koopt geen land. Je krijgt je land van de *chief* al naar gelang je behoefte en afhankelijk van hoeveel land er beschikbaar is. Wij willen met de blanke boeren samenleven. Maar zij zullen het land met ons moeten delen. En wij zijn niet bereid hun er voor te betalen. Dat is tegen onze tradities. Als de regering de blanke boeren wil compenseren, dan is dat haar zaak.”

Johannes Sigobibe trok 23 jaar geleden met zijn familie naar Sanyati, een van de zwarte thuislanden in Rhodesië. Hij werkte als dagloner op een van de blanke boerderijen maar het loon was onvoldoende om zijn familie te onderhouden. Hij kreeg van de *chief* van Sanyati een stuk land van 2,5 hectare. Hij vond een baan als kok en huisbediende in de nabijgelegen stad Gatooma. Zijn vrouw en kinderen bewerkten het land.

Johannes X4971, zoals hij officieel bij zijn blanke werkgever stond geregistreerd, ver-

diende in 1957 vijftien gulden per maand. Het salaris steeg langzaam tot 120 gulden per maand in 1979. Hij was een geluksvogel, geeft hij toe. Hij was een van de weinigen in de kraal die werk vond.

Van het loon kon hij verbeteringen aanbrengen op zijn land, kunstmest en vee kopen. Hij stuurde zijn kinderen naar school, ondanks de exorbitant hoge kosten: 150 gulden per jaar per kind op de lagere school, 900 gulden per jaar per kind voor de middelbare school.

„De meeste zwarte boeren in de thuislanden zijn te arm om hun kinderen naar school te kunnen sturen. Ze kregen geen hulp van de blanke regering,” klaagt hij. „Het geld ontbreekt om kunstmest te kopen en het land te irrigeren. Het gevolg is dat de grond uitgeput raakt en de opbrengsten steeds lager worden.”

De Rhodesische regering heeft het land sinds 1930 in drie categorieën ingedeeld: puur blank land, de thuislanden en de *pur-*

chase areas. De grond in de zwarte thuislanden is gemeenschappelijk bezit, en wordt door de *chiefs* onder de bevolking verdeeld. Zwarte boeren kunnen in de *purchase areas* land kopen en produkten verbouwen voor verkoop op de vrije markt.

Productie in de thuislanden (*tribal trustland*) is beperkt tot eigen consumptie. De boeren in de thuislanden mogen zich niet organiseren in een vakbond. De boeren in de *purchase areas*, zijn gedwongen lid van de — puur zwarte — Zimbabwe National Farmers Union. De blanken hebben hun eigen — exclusief blanke — vakbond, de Commercial Farmers Union.

De 5000 blanke boeren kregen samen 15,4 miljoen hectare, doorgaans het beste land rond de grote steden. 750.000 zwarte niet-commerciële boeren in de thuislanden verdeelden samen 14,2 miljoen hectare. De 10.000 zwarte boeren in de *purchase areas* hebben samen 1,5 miljoen hectare. De infrastructuur in de thuislanden is gebrekkig en vaak

geheel afwezig. De *purchase areas* zijn er weinig beter aan toe.

Robert Mugabes verkiezingsoverwinning heeft hoge verwachtingen gewekt in de *purchase areas* en de thuislanden. „Ons is verteld dat wij meer land zouden krijgen, gratis,” vertelt een boer in Chenjini, die nu leeft van de opbrengst van 1,4 hectare. „Meer banen, meer land, hogere prijzen voor onze producten, meer scholen en klinieken.” Hij verbouwt katoen en afwisselend mais en tarwe. Na aftrek van de kosten voor water, kunstmest, insecticiden en zaad houdt hij per jaar ongeveer 750 gulden over. Hij heeft van zijn leven nog niet gehoord van 'collectieve boerderijen en coöperaties' waarover door de regering-Mugabe wordt gesproken. „De verkiezingscampagne was te kort,” verklaart een opzichter van het ministerie van binnenlandse zaken, die de boeren adviseert bij de verbouw van katoen. „Mugabe heeft geen tijd gehad om zijn plannen uit te leggen.”

Aangezien hij zelf ook niet weet wat deze termen inhouden bieden wij onze hulp aan. De boeren willen niets van collectieve landbouw weten: „Wij willen onze vrijheid. En wij willen zelf ons zaad inkopen en de oogst naar de markt brengen.” De boeren vertrouwen de overheid voor geen cent. En ook Mugabe krijgt niet het voordeel van de twijfel.

Gekanker

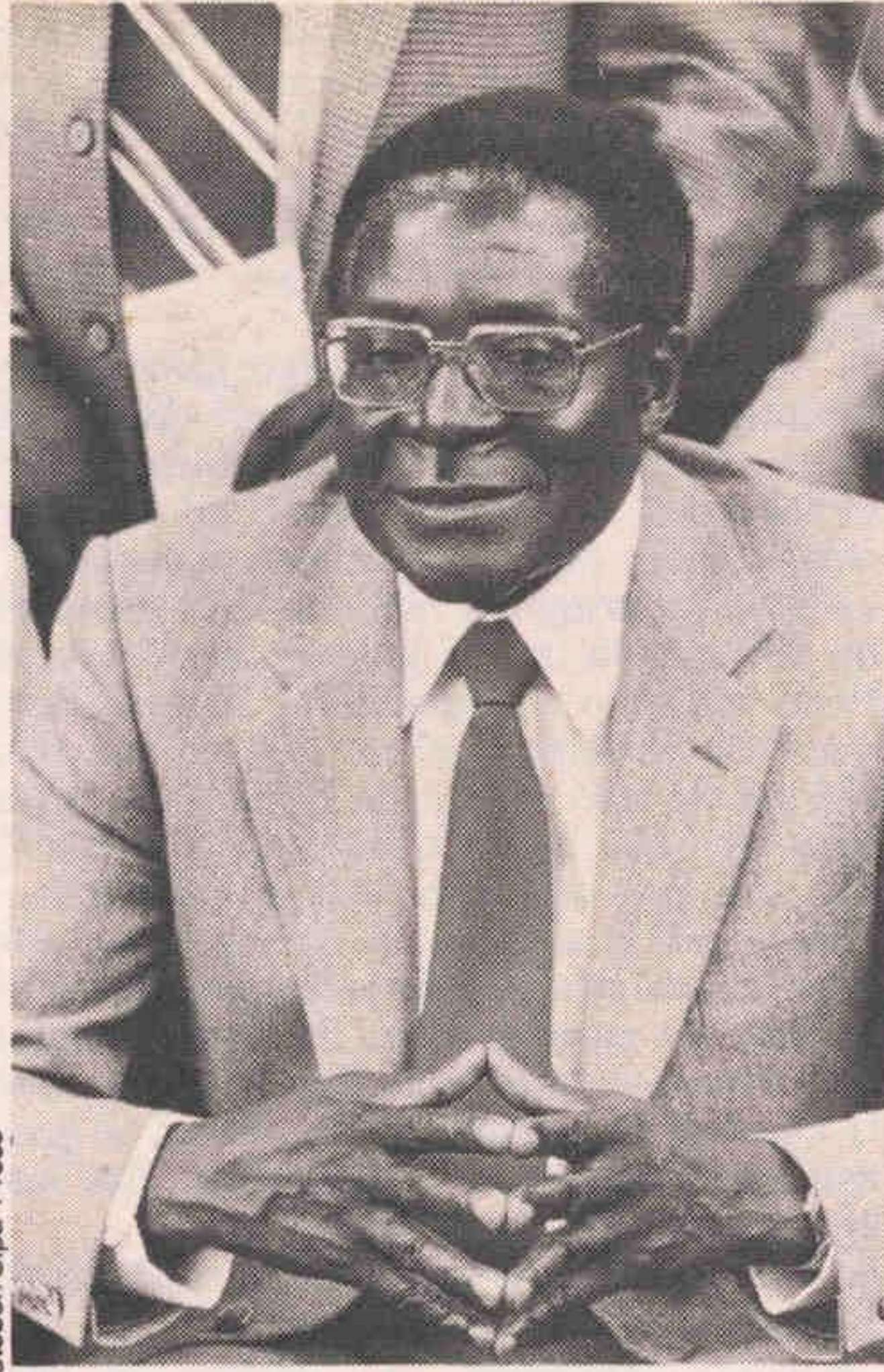
De blanke regering liet de thuislanden aan hun lot over. Pas op het einde van de jaren zestig werd de ontwikkelingsmaatschappij voor de thuislanden opgericht. Dit semi-overheidsinstituut (Tilcor) moest de lokale economie stimuleren. Het paradepaardje van Tilcor is in Sanyati.

De blanke staf van het project blijkt de grootste moeite te hebben met de nieuwe regering van Mugabe en de verwachte politieke veranderingen. Na een paar glazen bier komen het paternalisme en het botte racisme bovendien. „Als wij hier weggaan en de zaak overdragen aan de zwarten dan vervallen ze binnen de kortst mogelijke tijd weer in de 'K-factor', zoals wij de kafferwijze van produceren noemen. Hogere lonen? zinloos. De zwarte leeft voor de dag van vandaag. Als hij meer geld krijgt werkt hij minder. Hij heeft er geen behoefte aan om hard te werken en veel geld te verdienen want dan komt de rest van zijn familie op zijn kosten leven.”

's Avonds trekt de blanke staf zich terug in hun riante villa's. De hekken rond de *compound* gaan op slot, de machinegeweren komen te voorschijn. Het gekanker op 'de communist Mugabe' begint.

„Nooit hebben ze zich de moeite getroost om ons te leren kennen. Nooit hebben ze naar onze aspiraties gevraagd,” zegt een zwarte boer, die acht kinderen naar de lagere school heeft gestuurd en ze wil laten doorleren.

De voorzitter van de Zimbabwe National Farmers Union Gary Magadzire is teleurgesteld over de benoeming van Denis Norman tot minister van Landbouw in het kabinet van Mugabe. Norman was voorzitter van de blanke Commercial Farmers Union. Zijn aanstelling was een puur politieke beslissing, die door de Engelse gouverneur werd

Robert Mugabe: bitse toespraak

doorgedrukt om de blanke boerengemeenschap gerust te stellen.

Magadzire: „Is het juist, dat prioriteit is gegeven aan het geruststellen van de blanken in plaats van het bevredigen van de aspiraties van de zwarte boeren? Uitgangspunt van de nieuwe regering moet zijn de behoefte van de zwarte boeren aan land, het opheffen van de discriminatie. Waar die behoefte aan land bestaat bij de zwarte boeren moet blank land onteigend worden tegen een redelijke schadevergoeding.

„Zimbabwe kan zonder de blanke boeren. Vergeet niet dat 80 procent van de blanke boeren alleen met grote moeite het hoofd financieel boven water kan houden. Het is een fabeltje dat de economie rust op de succesvolle blanke boer. Wij hebben genoeg zwarte boeren die het land even goed en misschien wel beter kunnen bewerken, mits de discriminatie in de infrastructuur wordt opgeheven en kredieten op dezelfde basis aan zwarte boeren worden verstrekt als aan de blanken,” aldus Magadzire.

Radicale hervormingen blijven voorlopig uit. Zwarte arbeiders die in staking gingen en verdubbeling van hun hongerlonen vroegen werden door Mugabe in een bitse televisietoespraak gemaand weer aan het werk te gaan. Hij begreep hun looneisen wel, maar op dit moment van wederopbouw zijn stakingen 'niet te rechtvaardigen en crimineel'.

In Sanyati wachten de boeren ongeduldig op de her distributie van het land. „Als Mugabe voor oktober, als het zaaiseizoen begint, niet over de brug is gekomen, verliest hij het vertrouwen van de boeren, net als Muzorewa,” waarschuwt een zwarte boer.

Gok

Voor sommigen is Rhodesië nog steeds het land van de onbepaalde mogelijkheden. Fons de Jager is 23 jaar en Zuidafrikaan, Marlon Brando-uitendlijk, pistool en jachtmes in de broekriem, machinegeweer naast het veld-

bed en het jachtgeweer binnen handbereik. Terwijl veel blanke boeren met gepakte koffers gespannen de ontwikkelingen afwachten heeft hij de gok gewaagd: onmiddellijk na Robert Mugabes verkiezingsoverwinning kocht hij samen met zijn broer twee boerderijen met 7200 hectare land in 'Zuid-Rhodesië'.

Hij betaalde een spotprijsje aan de vorige eigenaar, die door het oorlogsgeweld verdreven was. Hij heeft een aanbetaling van 50 procent gedaan. De rest wordt gefinancierd met een lening van de overheid. De rente is hoog: 9 procent. Maar het is de gok waard. Hij hoopt binnen zeven of acht jaar een nettowinst van dertigduizend gulden per jaar te maken met de verbouw van graan, sojabonen en het fokken van vee. Loonkosten heeft hij nauwelijks: hij betaalt zijn zwarte arbeiders 100 gulden per maand. Maar hij heeft problemen. Zijn land grenst aan een *tribal trustland* en tijdens de oorlog braken de zwarte bewoners de afrastering af; ze laten nu hun vee op zijn nieuw verworven land grazen. „Dat moet afgelopen zijn. Die kaffers begrijpen niet dat dit land nu van mij is, dat ik het heb gekocht, dat zij hun vee niet op mijn land kunnen laten grazen. Volgens de wet heb ik het recht om iedere stroper op mijn land neer te schieten. Misschien moet het zover wel komen.”

De rechtvaardiging vind hij in de bijbel: „Ik heb het mij gemakkelijk gemaakt in het leven, inderdaad. Ik heb de scheidslijn getrokken. Uiteindelijk gaat het tussen christenen en antichristenen. Het begon allemaal in de hemel met jaloezie jegens god. Daar is de zonde begonnen. En koning David voerde oorlog om zijn door god gegeven land tegen de indringers te verdedigen. So do I.”

Hij vindt niet dat hij een onverantwoord groot risico neemt. „Ik denk niet dat Mugabe de grond zal nationaliseren en onder de zwarten zal verdelen. In ieder geval niet de grond die bewerkt wordt. En wat dan nog? Ik heb niets te verliezen. Ik kan altijd weer les gaan geven (hij is leraar natuurwetenschappen en bijbelse geschiedenis). Maar als het lukt, dan hebben we voor een spotprijs het best denkbare land op de kop getikt.”

Zijn eerste taak is het herstel van de afrastering. Om de kosten te dekken heeft hij een lening bij de overheid aangevraagd. Fons is de held van de kleine blanke gemeenschap in het aangrenzende dorp. Hij vertegenwoordigt de ware pioniersgeest. 's Avonds zuipen ze zich klem in de kroeg en kankeren op de kaffers die de macht nu in handen hebben.

„Ik weet niet waarom ik ze haat. Ik haat ze. Het zijn wilden, godverlaten kaffers,” lalt een handelaar in ijskasten. „Zelfs in Engeland, waar iedereen mag stemmen, trozskisten, maoïsten, de hele rotzooi, laten ze *bloody chimpansee* niet stemmen. Waarom hier dan wel?”

Naarmate de avond vordert verliest ook de plaatselijke garagehouder steeds meer zijn zelfbeheersing. Tijdens de eerste lokaal gedistilleerde brandy's vertelt hij dat hij dertig jaar geleden uit Zuid-Afrika is geëmigreerd. Hij kon het systeem van apartheid niet accepteren. „Ik ben geen racist. Ik voel mij verantwoordelijk voor de zwarten. Ik wil ze verder helpen. In wezen zijn het goeie lui, goedlachs. Maar anders. Niet ambitieus. En

dan kom je nergens, hè? De zwarten zijn niet in staat om zichzelf te besturen. Ze zijn er gewoon nog niet klaar voor." Heeft hij angst voor de regering-Mugabe?

„Voor de verkiezingen was Mugabe marxist. Nu praat hij redelijke taal. We moeten maar afwachten.”

Ik vertel hem over de hooggespannen verwachtingen onder de zwarte arbeiders, die erop rekenen dat hun lonen minstens verdubbeld zullen worden. Heeft hij iets van onrust onder zijn eigen arbeiders gemerkt?

„Als de regering het minimumloon vaststelt op 300 gulden (nu 65 gulden) dan ontsla ik twee van mijn zes arbeiders. De rest moet dan maar harder werken. Als we dat over het gehele land doen, laat Mugabe dan maar eens zien hoe hij de werkloosheid oplost.”

Hij kan een ontslagverbod uitvaardigen.

„Dan doek ik de zaak op. Draag ik de zaak over aan de zwarten. Ik betaal inkomstenbelasting, de zwarten niet. Die hebben twee, drie vrouwen, meer dan tien kinderen. Dat is allemaal fiscaal aftrekbaar. Komt er geen cent meer binnen in de staatskas. Hoe lost Mugabe dat op, denk je?”

Je bent ervan overtuigd dat je sterk staat. En zo speel je het ook.

„Luister goddomme. Wij hebben dit land gemaakt tot wat het is. Mogen we dan.”

Emancipatie

„De blanken geloven in hun eigen propaganda. Zij hebben zichzelf gehersenspoeld,” zegt een van de weinige overgebleven missionarissen. „Zij namen met geweld het beste land, zij schreven hun eigen wetten en zij stopten de zwarte bevolking in overbevolkte reservaten. De hele infra-structuur werd op de blanke gemeenschap afgestemd. Kapitalisme in zijn puurste, zijn slechtste vorm. De zwarten moesten de blanke economie ondersteunen. Er is nooit een poging gedaan om ze te emanciperen. Krampachtig hielden de blanken vast aan hun privileges. En toch beweren ze dat ze het beste met de zwarten voorhebben, dat ze de Afrikanen kennen. En ze geloven het zelf.”

In tegenstelling tot de blanke boeren, de ambtenaren, de middenstand, de arbeiders, die zich ingroeven om hun privileges tegen het kerend tij te kunnen beschermen, zagen de multinationals de bui jaren geleden al hangen en verzetten de bakens.

„Het enige dat mij interesseert is dat het bedrijf het overleeft en dat er winst wordt gemaakt,” stelt Rowland Dahl, general manager van Hippo Valley Estates, een dochter van de Zuidafrikaanse multinational Anglo-American Corporation. Het bedrijf heeft 75.000 hectare land in het zuiden, waarvan 10.500 hectare beplant is met suikerriet. Totaal kapitaalbezit in 1978: 220 miljoen gulden. Winst 7 miljoen.

Een deel van de produkten werd ondanks de internationale handelsboycot van Rhodesië geëxporteerd. „Vraag mij niet waarheen. Sommige landen hebben zich niet aan de boycot gestoord. Maar het geeft geen pas om je vrienden uit moeilijke tijden in diskrediet te brengen. Zaken zijn zaken”, redeneert Rowland Dahl.

Apartheid, zegt hij, leidt tot radicalisering van de zwarte bevolking, tot revolutie en onderbreking van het produktieproces, dus

tot verlies voor het bedrijf. Anglo-American ging dus — ook in Zuid-Afrika — op de liberale toer. Hippo Valley Estates koos voor een geleidelijke emancipatie van de zwarte arbeiders: het bouwt scholen, huizen, ziekenhuizen, crèches en kroegen voor de 8000 zwarte arbeiders, en hun families. De families worden georganiseerd in wooncomités. De voorzitters worden benoemd door het bedrijf.

En Rowland Dahl is niet te beroerd om persoonlijk zijn arbeiders in te wijden in de geheimen van het westerse woongenot. „Gebruik het toilet niet om je voeten in te wassen,” legt hij een groep Afrikanen uit die van het bedrijf gratis stenen woningen krijgt. „Gebruik geen stukken plastic of bladeren in het toilet want dan raakt de afvoer verstopt. U bent zelf verantwoordelijk voor de hygiëne.”

„De blanken hebben hun kans gemist,” vertelt hij. „Toen zij zich in 1965 eenzijdig onafhankelijk verklaarden van Engeland, hadden ze de zwarten bij de regering moeten betrekken. Maar zij deden het tegenovergestelde.”

Jaren geleden legden de multinationals zoals de Anglo-American en Lonhro contact met de bevrijdingsbewegingen in de hoop dat de continuïteit van het bedrijf gewaarborgd zou blijven na de onvermijdelijk geachte machts-overname, maar die bleek te zwak om een einde aan de guerrilla te maken. Lonhro gokte al in een vroeg stadium op Joshua Nkomo. Lonhro speelde een vooraanstaande rol bij de pogingen om de zwarte guerrillaleider te verzoenen met het blanke minderheidsbewind van Ian Smith.

De Zuidafrikanen namen contact op met Robert Mugabe toen bleek dat de zwarte Rhodesische bevolking zijn geloof in de bisschop verloor. Rowland Dahl wil geen cijfers geven over de hulp die de Anglo-American Robert Mugabe zou hebben gegeven, maar hij maakt zich weinig zorgen over nationalisatie van het bedrijf.

„Laat ik het zo formuleren: wij hebben tijdens de oorlog geen noemenswaardige last ondervonden van de guerrilla. Het gerucht gaat dat Mugabe zijn volgelingen opdracht heeft gegeven om het bedrijf niet aan te vallen omdat het na de onafhankelijkheid essentieel voor de economie van Zimbabwe zal zijn.”

Dahl kan het zich permitteren liberaal te zijn: „Wij zijn onmisbaar, onvervangbaar. Wij hebben de technische kennis. Wij hebben het kapitaal. 34.000 mensen hier zijn direct van ons afhankelijk.”

De zwarte landarbeiders op de Hippo Valley Estate krijgen een kleine honderd gulden per maand uitbetaald. De meeste arbeiders willen dat dat bedrag onmiddellijk verdubbeld wordt. „De kosten van levensonderhoud zijn de afgelopen jaren verdrievoudigd,” rekent een arbeider voor.

„Zij moeten niet denken dat zij nu op een gouden berg zitten,” waarschuwt Dahl. „Zij zullen die loonsverhoging moeten verdienen. Stakingen zijn verboden. Wie staakt kan vertrekken. Maar als de regering het minimumloon optrekt, wel, dan zullen we moeten betalen. Het enige belangrijke is dat het bedrijf blijft draaien.”